

سنتز پژوهی مؤلفه‌ها و روش‌های یاددهی و یادگیری در یادگیری خودراهبر از منظر قرآن کریم

* مرجان افشاری

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۲/۱۳

** محمد نوریان

تاریخ پذیرش: ۹۸/۳/۱۱

*** امینه احمدی

**** داریوش نوروزی

چکیده

هدف تدوین و اجرای مؤلفه‌ها و روش‌های یاددهی و یادگیری در یادگیری خودراهبر، فقدان توجه لازم به خودراهبر نمودن فراگیران در یادگیری به عنوان یک کمبود اساس در نظام آموزشی می‌باشد که این امر، امکان بهبود ویژگی‌ها و توانایی‌های فراگیران را تضعیف می‌کند. پژوهش حاضر با هدف مطالعه نظام مند و ارائه فرا ترکیبی از الگوهای نظری و پژوهش‌های انجام‌شده صورت گرفته است. روش بررسی این پژوهش کیفی از نوع سنتز پژوهی، با روش تحلیل محتوا و به کمک ترکیب انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر، پژوهش‌هایی است که در سال اخیر در حوزه یادگیری خودراهبر در داخل و خارج ایران صورت گرفته است. از مجموع ۸۶ کتب و مقاله‌هایی که متناسب با ارتباط موضوعی داده‌ها مورد مطالعه قرار گرفت، تعداد ۵۷ نمونه به صورت هدفمند انتخاب و ۱۱ مقوله شناسایی در نهایت ۷۳ مفهوم به عنوان مؤلفه‌های نهایی استخراج شدند. در مرحله بعد همه اطلاعات با روش تحلیل محتوای استقرایی تحلیل شدند.

کلیدواژگان: یادگیری خودراهبر، سنتز پژوهی، یاددهی، یادگیری.

m.afshari81@yahoo.com

m_nourian@azad.ac.ir

* دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب.

** دانشیار دانشکده علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب.

*** دانشیار دانشکده علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب.

**** دانشیار دانشکده علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی.

نویسنده مسئول: محمد نوریان

مقدمه

زمان کوتاهی است که موج تحول با قدرت و سرعت خیره کننده‌ای تمام جهان را درنوردیده و هر روز با نیروی محرکه خود تحولات جدیدی را ایجاد نموده، که آثار آن در محیط آموزشی نیز کاملاً آشکار است (تافلر، ۲۰۰۲). به جهت همین تغییر و تحولات، نظریه‌های یاددهی و یادگیری نیز تغییر یافته، در نتیجه آموزش متکی بر انتقال صرف محتوی، دیگر مناسب حال و آینده نیست بلکه آنچه مورد نیاز است «یادگیری چگونه یادگرفتن» است (نعیمی و همکاران، ۱۳۹۱) و این ارمغان قرن ۲۱ که باعث تغییرات بی‌سابقه‌ای در تمام حوزه‌های زندگی ما گشته، نیازمند یادگیرندگانی خودراهبر است (منتز، ۲۰۱۴). لذا جهت چیره شدن بر این شرایط باید به نظریه یادگیری خودراهبر به عنوان یک الزام توجه نمود، چراکه این امر موجب خواهد شد که فراگیران حتی پس از خروج از نظام آموزش رسمی نیز دانش و صلاحیت‌های حرفه‌ای خویش را به روز نگاه دارند (نادی و همکاران، ۱۳۹۰).

به زعم متخصصین آموزشی، یادگیری خودراهبر به واسطه تأکید بر سه بعد خودکنترلی، خودمدیریتی و اشتیاق به یادگیری بر افزایش احساس موفقیت، خودکارآمدی و خودگردانی یادگیرندگان مؤثر است (لانگ، ۲۰۰۰). این امر زمینه افزایش اعتماد به نفس، ایجاد فرصت‌های شغلی بهتر و زمینه رضایت بیشتر از زندگی را فراهم می‌آورد (هلتربان، ۱۹۹۹). در واقع یادگیری خودراهبر فرایندی هدفمند است که یادگیرنده را مسئول در برابر تصمیمات مربوط به اهداف و فعالیت‌های خود می‌سازد (لانگ، ۲۰۰۹). به همین جهت هر فردی به منظور برخورداری از عملکرد مؤثر نیازمند کسب مهارت‌های مورد نیاز برای یادگیری خود راهبر می‌باشد (تئو و همکاران، ۲۰۱۰). مهارت‌هایی همچون حل مسأله، تفکر انتقادی، شناسایی منابع و همچنین ویژگی‌هایی از قبیل کنجکاوی، ابتکار و پذیرش مسئولیت را می‌توان برشمرد (منتز، ۲۰۱۴) که به فراگیر در کسب دانش، مهارت و نگرش‌های منحصر به فرد در رشد شخصی و حرفه‌ای کمک شایانی می‌نماید (نعیمی و همکاران، ۱۳۹۱). در تأکید این امر از آیات قرآن کریم می‌توان بهره گرفت، به گونه‌ای که وجود قدرت انتخاب و اختیار در انسان، مسأله حق و تکلیف را مطرح نموده است و قدرت انتخاب در مورد انسان به حدی است که خداوند

متعال حتی در پذیرش دین نیز او را آزاد و مختار قرار داده است و در آیه ۲۵۶ از سوره بقره فرموده است:

﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

«در قبول دین، اکراهی نیست. (زیرا) راه درست از راه انحرافی، روشن شده است. بنابراین، کسی که به طاغوت (بت و شیطان، و هر موجود طغیان‌گر) کافر شود و به خدا ایمان آورد، به دستگیره محکمی چنگ زده است، که گسستن برای آن نیست. و خداوند، شنوا و داناست»

به جهت انفجار اطلاعات و تغییرات مداوم در دستیابی اطلاعات و دانش در دنیای امروز، اهمیت آماده نمودن دانش آموختگانی که بتوانند در مسیر زندگی خود یادگیری‌شان را خود هدایت نمایند دو چندان نموده است (مفلن و همکاران، ۲۰۰۰). زیرا ما در قلب یک انقلاب آموزش جهانی هستیم و یادگیری دیگر به عنوان انتقال، اطلاعات نیست، بلکه فرایندی است پویا و مشارکتی که از این طریق دانش آموزان قادر به تفکر، کشف و بحث می‌باشند (راکاوزکی و موشنرکا، ۲۰۱۳). خودراهبری در یادگیری رویکردی از فرایند یادگیری است که فراگیران را به شناسایی مقاصد یا نیازهای یادگیری خودشان از طریق شناخت مشترک و تصمیم‌گیری مشارکتی ترغیب می‌کند. این رویکرد به فراگیران اجازه می‌دهد تا با راهبردهایی چون جست‌وجوگری، یادگیری مستقل، تکنیک‌های تجربی، تکوین و توسعه ارزیابی از پیشرفت فردی و گروهی به سوی اهداف خود حرکت کنند (ویسکرمی و همکاران، ۱۳۹۱). خداوند در قرآن کریم نیز بدان جهت که برای امت‌ها فهم، شعور، قدرت تفکر، طاعت و عصیان قائل است. در آیاتی امر به گردش در زمین می‌کنند تا انسان خود از این طریق، عبرت بیاموزد (حاجی زاده و آورچه، ۱۳۹۳):

﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انظروا كيف كان عاقبة المكدبين﴾ (انعام / ۱۱)

«بگو در زمین بگردید آنگاه بنگرید که فرجام تکذیب کنندگان چگونه بوده

است»

و این امر از طریق یادگیری فعال یعنی درگیر کردن دانش آموزان در فرایند یادگیری‌شان صورت می‌گیرد و مربی در این میان تنها نقش یاری دهنده فراگیران برای درک بهتر مطالب از طریق ارائه بازخورد سریع به آن‌ها را ایفا می‌کند (سهرابی و ایرج، ۲۰۱۶). بر این اساس بهره‌گیری از یادگیری فعال در آموزش همچون یادگیری خودراهبر یادگیری برای نوآوری در نهایت برای بقاء هر سیستم آموزشی حائز اهمیت می‌باشد (عثمان و همکاران، ۲۰۱۴).

می‌توان ادعان داشت که خودراهبری فرایندی است که در آن یادگیرندگان مسئول طراحی، اجرا و ارزیابی تجارب یادگیری خود هستند (گاگلیلمینو، ۲۰۰۵). این امر موجب رساندن دانش آموزان به سطحی از بالندگی در ابداع دانش، مسأله‌گشایی، رشد شناختی و تحریک تفکر خلاق می‌گردد (تمنایی فر و کاشانی، ۱۳۸۸). فراگیران با افراد جامعه خود به منظور کسب ایده یا مهارتی مصاحبه می‌کنند و از این طریق ذهنیت و آمادگی کارآفرینی را نیز کسب می‌نمایند و با دشواری‌ها و فرصت‌های شروع کسب و کار در جامعه آشنا می‌شوند (لوسزکیو، ۲۰۰۸). بدین ترتیب فراگیران با توجه به ویژگی‌های‌شان خود مهم‌ترین عوامل فرایند آموزش همچون تشکیل گروه، ایده‌ها، فرصت‌ها و آزمون‌ها را انتخاب می‌کنند (دگورگ و فایول، ۲۰۰۵). بنابراین آنچه مسلم است خودراهبر نمودن فراگیران در یادگیری باعث به حداکثر رساندن فرصت‌های یادگیری دانش آموزان با توجه به تفاوت‌های فردی آنان برای وادار کردن آن‌ها به ارائه ایده و تفکر درباره چگونگی استفاده از ایده‌ها می‌باشد (حمدان و همکاران، ۲۰۱۳).

در قرآن کریم نیز شاهد توجه خداوند به وجود تفاوت‌ها هستیم، به همین جهت از اختلاف مظاهر طبیعی و در رأس آن انسان سخن به میان می‌آورد. در آیه ۲۲ سوره روم آمده است: «و از آیات او آفرینش آسمان‌ها و زمین و تفاوت زبان‌ها و رنگ‌های شماست، در این برای عالمان نشانه‌هایی است» و در همین راستا انسان را دعوت به تفکر می‌نماید (گوهری و همکاران، ۱۳۹۵). به همین دلیل در برخی از آیات کریمه نیز به بیان مثل‌ها و قصص مختلف می‌پردازد تا انسان را وادار به تفکر کرده و او را در اتخاذ خط و مشی صحیح در زندگی کمک و راهنمایی کند (حاجی زاده و آورجه، ۱۳۹۳):

﴿لَقَدْ كَانَ فِي قَصصِهِمْ عِبْرَةً لِّأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ (يوسف / ۱۱۱)

«به راستی در سرگذشت آنان برای خردمندان عبرتی است سخنی نیست که به دروغ ساخته شده باشد بلکه تصدیق آنچه [از کتاب‌هایی] است که پیش از آن بوده و روشن‌گر هر چیز است و برای مردمی که ایمان می‌آورند رهنمود و رحمتی است»

لذا تحقیق حاضر بنا دارد که از طریق سنن پژوهی و جمع و ترکیب یافته‌ها، تعارضات موجود در ادبیات موضوع مورد نظر را برطرف، حد و مرزهای تعمیم را مشخص و به استخراج الگوی مناسب برای تعیین نقش روش‌ها و مؤلفه‌های یاددهی و یادگیری در هدایت فراگیران در جهت برخورداری از یادگیری خودراهبر بپردازد. بنابراین این پژوهش کیفی در صدد پاسخ به این سؤال می‌باشد که روش‌ها و مؤلفه‌های یاددهی و یادگیری در بهبود ویژگی‌های فراگیران از طریق خودراهبری در یادگیری چه می‌باشد؟ به عبارت دیگر به دنبال شناخت اثرات مثبت یادگیری خودراهبر بر فراگیران می‌باشد.

پیشینه تحقیق

در واقع تربیت عبارت است از به فعلیت درآوردن استعداد‌های درونی و قوای نهفته در انسان و خداوند متعال خود اولین مربی جهانیان است که در آیه ۱۶۴ سوره انعام می‌فرماید:

﴿قُلْ أَعْبُدُوا اللَّهَ ابْنِي رَبِّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ﴾

«بگو آیا غیر از خدا پروردگاری بجویم حال آنکه او مربی و پروردگار همه چیز است»

در باب اهمیت این موضوع همان بس که در قرآن کریم بیش از ۸۰۰ بار واژه علم، ۴۹ بار واژه عقل، ۱۸ بار واژه فکر، ۳۷ بار واژه تدبیر و ۱۵۲ بار واژه ذکر به کار رفته است (سعیدنیا، ۱۳۷۷). مرور پژوهش‌ها در امر یادگیری آشکار می‌سازد که پژوهش‌گران مختلف خارجی و داخلی در این زمینه به یافته‌های ارزشمندی دست یافته‌اند. بلهویس (۲۰۰۳) در پژوهشی دریافت که تدریس فرآیند محور و کسب تجربیات در بافت

اجتماعی و فرهنگی، دانش قبلی فراگیران و جنبه‌های عاطفی یادگیری در زندگی آنان منجر به خودراهبری در یادگیری می‌شود. نتیجه مطالعه (گالوی، ۲۰۰۵) نشان می‌دهد که بازنگری در برنامه‌ها، محتوای درسی و برگزاری دوره‌های آموزشی برای گروه‌های مختلف در مراکز آموزشی در تبدیل آموزش‌های سنتی به آموزش‌های آمادگی برای حضور در محیط کار ضروری بوده و این امر در افزایش مهارت‌های فراگیران در رابطه با آگاهی بر خویشتن، خلاقیت، اعتماد به نفس و نیز مهارت‌های ارتباطی و مدیریتی اثرگذار است. یکی از خصوصیات که خالق بی‌همتا به انسان مرحمت نموده آگاهی و تشخیص خیر و شر و بصیرت باطنی است. در آیه ۱۴ از سوره قیامت آمده است:

﴿بَلِ الْإِنْسَانِ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ﴾

«بلکه انسان خودش از وضع خود آگاه است»

همچنین در آیه ۸ از سوره شمس آمده است:

﴿فَالهَمَّهَا فَجْوَرَهَا وَتَقْوَاهَا﴾

«سپس فجور و تقوا (شر و خیرش) را به او الهام کرده است»

در آیه ۱۰۵ سوره مائده نیز می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فِئْتِنًا كَمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید، مراقب خودتان باشید، اگر شما خود هدایت یافتید (ضاللت) کسی که گمراه شده، به شما زیانی نمی‌رساند. بازگشت همه شما به سوی خداست پس شما را از آنچه می‌کردید آگاه خواهد نمود»

بولهویس و ووتن (۲۰۰۴) در همین راستا تحقیقاتی را انجام داده‌اند که یادگیری خودراهبر را به عنوان هدف مهم آموزشی معرفی کرده‌اند و تحقق آن را مستلزم تعریف نقشی جدید برای معلمان؛ یعنی تدریس فعال و فرایند محور به جای انتقال دهنده صرف داده‌ها، دانسته‌اند و معتقدند خودمدیریتی با تعیین اهداف یادگیری و مدیریت منابع یادگیری ارتباط دارد و نتایج به گونه مشارکتی و مداوم مورد ارزیابی و بحث قرار می‌گیرد. نتایج تحقیق هسیو و شیو (۲۰۰۵) نشان داده است که کاربرد فعالیت‌های

یادگیری خودراهبر باعث فعال‌تر شدن و افزایش مسؤولیت یادگیرندگان برای انجام تکالیف یادگیری می‌شود. در تبیین این مسأله می‌توان به این مورد اشاره کرد که یادگیری خود راهبر، یک عامل بسیار مهم برای پیشگویی موفقیت تحصیلی یادگیرندگان در یادگیری است و دانشجویانی که آمادگی خودراهبری بالاتری دارند، در هنگام یادگیری و آموزش، فعال‌تر هستند، قادر به کاربرد مهارت‌های مؤثر مطالعه، سازماندهی زمان و تنظیم سرعت مناسب برای یادگیری‌شان می‌باشند.

حکمت/افشار و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهش خود دریافتند که مربیان می‌توانند با آموزش‌های هدفمند و بکارگیری روش‌های حل مسأله، روش‌های گروهی و روش پروژه، موجب رشد سطوح شناختی و فراشناختی و رشد ویژگی‌های خودراهبری فراگیران کمک کنند. در باب اهمیت کارگروهی خداوند در آیه ۱۰۳ سوره آل عمران می‌فرماید:

﴿وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾

«و همگی به رشته (دین) خدا چنگ زده و به راه‌های متفرق نروید»

و در آیه ۱۰۴ آل عمران نیز در رابطه با این امر می‌فرماید:

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

«و باید از میان شما گروهی [مردم را] به نیکی دعوت کنند و به کار شایسته وادارند و از زشتی بازدارند و آنان همان رستگاران‌اند»

حسینی و همکاران (۱۳۹۳) با بررسی آموزشی تلفیقی تفکر انتقادی و تفکر خلاق بر یادگیری خود راهبر دانش آموزان دریافتند که به منظور رفع چالش‌های محیطی، اجتماعی و اقتصادی قرن ۲۱ جامعه نیازمند جوانانی خلاق، مبتکر، سازگار با انگیزه و با اعتماد به نفس می‌باشد. آن‌ها طی پژوهش آزمایشی بر روی نمونه ۲۵ نفری به این نتیجه رسیدند که آموزش تلفیقی بر یادگیری خود راهبر و تمامی مؤلفه‌های آن اعم از رغبت به یادگیری، خودمدیریتی و خودکنترلی تأثیری معنادار دارد و حتی باعث افزایش این مؤلفه‌ها نیز می‌شود و روحیه خود اتکایی و مسؤولیت پذیری دانش آموزان را در دستیابی به موفقیت نیز بیش‌تر می‌کند. در این رابطه حاجی زاده و آورجه (۱۳۹۳) نیز

درباره پذیرش مسئولیت به آیه ۱۶۴ سوره انعام اشاره نمودند که مسئولیت در قرآن به بار سنگین تشبیه شده است. خداوند در قرآن می‌فرماید:

﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾

«و هیچ باربردارنده‌ای بار [گناه] دیگری را بر نمی‌دارد»

خداوند در این آیه ما را به این معنا رهنمون می‌کند که بار سنگین مسئولیت را احدی جز خود انسان به دوش نمی‌کشد و در آیه دیگر می‌فرماید:

﴿وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا﴾ (اسراء/ ۳۴)

«به پیمان وفادار باشید که از پیمان سؤال می‌شود»

میری (۱۳۹۳) نیز با بهره‌گیری از آیه ۳۶ سوره اسراء بر این امر تأکید دارد که خداوند می‌فرماید:

﴿إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا﴾

«چراکه گوش و چشم و دل، همه مسئول‌اند»

در همین راستا در آیه ۷۲ سوره احزاب نیز می‌فرماید:

﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا

الْإِنْسَانُ﴾

«بی‌گمان، ما امانت (تکلیف) را بر آسمان‌ها و زمین و کوه‌ها عرضه داشتیم، اما آن‌ها از برداشتن آن سر باز زدند و از آن ترسیدند و انسان آن را به

دوش کشید»

نادی و همکاران (۱۳۹۰) نیز در پژوهش خود با بهره‌گیری از روش آزمایشی و حجم نمونه ۵۰ نفر به این نتیجه دست یافت که آموزش مؤلفه‌های تفکر انتقادی، حل مسأله و فراشناخت باعث افزایش یادگیری خودراهربر مؤلفه‌های آن (خودمدیریتی، رغبت یادگیری و خودکنترلی) می‌شود. همچنین در پژوهشی قورتانی و نادی (۱۳۹۵) با عنوان مدل‌یابی معادلات ساختاری رابطه بین یادگیری خودراهربر، سبک‌های یادگیری و راهبردهای یادگیری با پیشرفت تحصیلی بر روی ۳۷۰ نفر به این نتیجه دست یافتند که یادگیری خودراهربر به طور مستقیم و غیر مستقیم بر پیشرفت تحصیلی تأثیر دارد. در این پژوهش که با هدف شناسایی شاخص‌های یاددهی و یادگیری در یادگیری خودراهربر به منظور

فراهم آوردن یک چارچوب مفهوم یا الگویی کاربردی به بررسی منابع معتبر پرداخته و در صدد است که با تجمیع یافته‌های پژوهش به سؤالات زیر پاسخ دهد:

۱- مؤلفه‌های یاددهی و یادگیری در خودراهبر نمودن فراگیران در یادگیری کدام‌اند؟

۲- روش‌های یاددهی و یادگیری در خودراهبر نمودن فراگیران در یادگیری کدام‌اند؟

۳- ویژگی‌های بهبود یافته فراگیران به واسطه خودراهبر نمودن آنان در یادگیری کدام‌اند؟

یافته‌های تحقیق

در این پژوهش مطالعاتی که در ۲۷ سال اخیر در دنیا انجام شده بر حسب اهمیت و ارتباط موضوعی و نیز دسترسی نگارنده به محتوای آن‌ها مورد استناد قرار گرفتند. هیچ یک از پژوهش‌های انجام شده به شکلی جامع مؤلفه‌ها و روش‌های یاددهی و یادگیری را در یادگیری خودراهبر و نقش آن بر فراگیران مد نظر قرار نداده است.

پژوهش‌های انجام گرفته تنها به شاخص‌های خاصی توجه نموده‌اند و این شاخص‌ها شمولیت کافی را دارا نمی‌باشند. لذا در جدول زیر شاخص‌های مد نظر محققان در زمینه یادگیری خود راهبر نشان داده می‌شود تا با تحلیل و مقوله بندی آن‌ها در مراحل بعد بتوانیم به ترکیبی جدید و کاربردی دست یابیم.

جدول ۱: مولفه‌ها و روش‌های یاددهی و یادگیری در خودراهبر نمودن فراگیران در یادگیری

نام پژوهشگر و سال	عنوان پژوهش	شاخص‌های مورد استفاده در یادگیری خودراهبر
Klotz, J.C. (2010).	رابطه پیشرفت تحصیلی با یادگیری خودراهبر	رابطه مثبت بین یادگیری خودراهبر و میانگین نمره‌های درسی فراگیران مبین تأثیر آن در بهبود عملکرد تحصیلی است
Eunsook, H., & Yvette, A. (2002).	ویژگی شناختی و انگیزش افراد تحت آموزش خودراهبر	میانگین عملکرد بالای دانش آموزان تیزهوش از نظر بعد فراشناختی و تلاش رسیدن به راه حل مسائل از اثرات یادگیری خودراهبر است
Wagner, S.	شیوه‌های یادگیری خودراهبر	برای تکمیل رشد حرفه‌ای معلم یادگیری

خودراهبر از ضروریات است در باعث نتیجه بهبود عملکرد دانش آموز		(2011).
نقش مثبت استاد با تجارب خودراهبری برای تقویت یادگیری ایجاد انگیزش یادگیرندگان	باورهای دانش آموزان درباره نقش ها و مسئولیت در کلاس یادگیری خودراهبر	Kehrwald, J. (2005).
بهبود عملکرد تحصیلی فراگیران پس از آموزش با استفاده از یادگیری خودراهبر. باعث احساس رضایت مندی در دانش آموزان از خود شده است	تأثیر آموزش یادگیری خودراهبر بر مهارت فراگیران	Suknaisith, A. (2014).
تحقق یادگیری خودراهبر مستلزم توجه به فرایند محوری، نقش تسهیل کننده برای معلمان. تدریس فعال و مدیریت منابع یادگیری.	معلمان آگاه بر یادگیری خودراهبر بر عملکردشان و یادگیری دانش آموزان	Bolhuis, S., & Voeten, M. J. M. (2004).
نقش اساسی یافتن مهارت حل مسأله باعث خودراهبری در یادگیری و خودتنظیمی در یادگیری می شود	ارتباط یادگیری خودراهبر و یادگیری مبتنی بر حل مسأله	Loyens, S. M., Magda, J., & Rikers, R. M. (2008).
تدریس فرآیند محور، توجه به کسب تجربیات در بافت اجتماعی و فرهنگی و جنبه های عاطفی یادگیری در زندگی منجر به خودراهبری می شود.	تأثیر تدریس فرآیندمحور بر یادگیری خودراهبر و یادگیری مادام العمر	Bolhuis, S. (2003).
رابطه یادگیری خودراهبر و افزایش مسئولیت یادگیرندگان برای انجام تکالیف یادگیری، مسبب موفقیت تحصیلی یادگیرندگان و بهبود مهارت های ارتباطی	آموزش چهره به چهره بر یادگیری خودراهبر	Hsu, Y. C., & Shiue, Y. M. (2005).
بهره گیری از یادگیری خود راهبر عاملی مؤثر در ارتقاء عملکرد تحصیلی	تأثیر یادگیری خودراهبر و عملکرد دانش آموزان	Bembeutty, H. (2008).
یادگیری خودراهبری باعث رشد عزت نفس، نگاه مثبت به توانایی خود و بهبود برقرار ارتباط با دیگران می شود	چگونگی بهبود یادگیری خودراهبر در فراگیران	Saha, D. (2006).

<p>شرکت فراگیران در کارگاه‌های حل مسأله منجر به استفاده از مهارت‌های خودراهبری می‌شود</p>	<p>ارتباط یادگیری خودراهبر و یادگیری</p>	<p>Shokar, G. S., Shokar, N. K., Romero, C. M., & Bulik, R. J. (2002).</p>
<p>آموزش‌های خودراهبری باعث رشد شناختی و توسعه مهارت‌های فردی و اجتماعی، فراهم آوردن فرصت‌هایی برای تعامل بیش‌تر یادگیرندگان با دیگران، کشف موضوعات مورد علاقه، دستیابی به منابع وسیع، افزایش قدرت انتخاب و تصمیم‌گیری و بهره‌گیری از ابزار ارزشیابی متناسب با ویژگی‌های فردی</p>	<p>تأثیر محیط و یادگیری خودراهبر</p>	<p>Fahnoe, C., & Mishra, P. (2013, March).</p>
<p>ارائه راهبردهای یادگیری خودراهبر به فراگیران حس رضایت‌نمندی آنان را بهبود بخشیده و باعث رشد عزت نفس نیز در آنها می‌گردد.</p>	<p>باور معلمان بر تأثیر یادگیری خودراهبر و رشد عزت نفس</p>	<p>Park, J. H., & Lee, E. K. (2018).</p>
<p>استفاده از آموزش مناسب و پیاده‌سازی یک پروژه ماژول یادگیری آنلاین به منظور آشنایی با مفاهیم کلیدی و بهبود دانش تخصصی از طریق یادگیری وارونه در جهت خودراهبر شدن یادگیرندگان گامی مؤثر است</p>	<p>یادگیری خودراهبر و ارتقاء آگاهی</p>	<p>Hartman, N. D., Harper, E. N., Leppert, L. M., Browning, B. M., Askew, K., Manthey, D. E., & Mahler, S. A. (2018).</p>
<p>معلمان چه تازه‌کار و چه باتجربه، با تمرکز بر توسعه یادگیری خودراهبر در حرفه خود، در ایجاد رغبت و درگیر نمودن فراگیران در فعالیت‌های یادگیری معنی‌دار، موفق‌تر از سایر معلمان عمل می‌کنند</p>	<p>معلم باتجربه در یادگیری خودراهبر و یادگیری</p>	<p>Weir, C. D. (2017).</p>
<p>تأکید بر چگونه آموختن به جای چه آموختن به عبارتی توجه به فرآیند یادگیری باعث تقویت رغبت در یادگیری در خودراهبر شدن دانش‌آموزان می‌شود</p>	<p>آموزش دانش‌آموزان در توسعه مهارت‌های یادگیری</p>	<p>Joseph, N. (2010).</p>
<p>مؤلفه رغبت در یادگیری مربوط به یادگیری خودراهبر یعنی اشتیاق فراگیران به یادگیری و</p>	<p>یادگیری خودراهبر و یادگیری مادام‌العمر</p>	<p>Candy, P.C. (1991).</p>

<p>بهره گیری از منابع موجود و راهبردهای عملی به منظور نیل به بهترین نتایج یادگیری، برای غلبه بر مشکلاتی که در فرایند یادگیری و تبدیل شدن به یادگیرنده‌ای خودراهبر و مادام العمر رخ می‌دهد</p>		
<p>مؤلفه خودکنترلی در یادگیری خودراهبر یعنی که فراگیران قادر به تجزیه و تحلیل، برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی فعالیت‌های یادگیری‌شان به شکل مستقل می‌باشند</p>	<p>مدل جامع یادگیری خودراهبر</p>	<p>Garrison, D.R. (1997).</p>
<p>آموزش حل مسأله و راهبردهای شناختی و فراشناختی باعث تقویت یادگیری خود راهبر خصوصاً مؤلفه خود مدیریتی در فراگیران می‌گردد.</p>	<p>تأثیر یادگیری مبتنی بر حل مسأله در مقایسه با روش سخنرانی بر یادگیری خودراهبر</p>	<p>Choi, E., Lindquist, R., & Song, Y. (2014).</p>
<p>مؤلفه خودمدیریتی یعنی فراگیران قادر به تشخیص نیاز خود در طی فرایند یادگیری، ایجاد اهداف یادگیری، کنترل زمان و منابع خود و همچنین دستیابی به بازخورد مناسب می‌باشند</p>	<p>یادگیری خودراهبر در فراگیران</p>	<p>Gibbons, M. (2003).</p>
<p>یادگیری خودراهبر باعث گسترش سطح تجربیات و ارتقای توانمندی‌های یادگیرندگان و پیشرفت عملکرد تحصیلی آنان شده است.</p>	<p>توسعه توانایی‌های فراگیران توسط یادگیری خودراهبر</p>	<p>Siriwongs, P. (2015).</p>
<p>توجه به سن و سطح تحصیلات، استعداد و توانایی‌ها عاملی مؤثر بر خودراهبری فراگیران می‌باشد. لذا افراد خودراهبر سازگاری بیشتری در جهت توسعه اجتماعی از خود نشان می‌دهند</p>	<p>عوامل مؤثر در یادگیری خودراهبر</p>	<p>Slater, C. E., & Cusick, A. (2017).</p>
<p>عوامل مؤثر در خودراهبری جهت تطابق برنامه‌های آموزشی با نیازهای دانش آموزان، انجام ندادن وظایف مشابه در یک زمان، استفاده از تخیل، توجه به تعامل بین معلم و دانش آموزان، توجه به روند همکاری دانش آموزان توجه به رشد حس مسئولیت پذیری و استقلال</p>	<p>گسترش یادگیری خودراهبر در فراگیران از طریق آموزش معلمان</p>	<p>Strods, G. (2014)</p>

فراگیران، توجه به خود ارزیابی		
دستاوردهای علمی دانش آموزان خودراهبر بالاتر از فراگیران کلاس درس سنتی است زیرا با مهارت خودکنترلی به درک بهتری از محتوای درس دارند	بهره گیری از یادگیری معکوس بر یادگیری خودراهبر	Davies, R. S., Dean, D. L., & Ball, N. (2013).
فراگیر خودراهبر خود منابع و انرژی در اختیار خود را تحت کنترل دارد و در برابر مسائل پیش آمده از روش حل مسأله استفاده می کند و روند انجام وظایف اش را مورد ارزیابی قرار می دهد	مهارت خودکنترلی بر عملکرد فراگیران	Guzman, G., Goldberg, T. S., & Swanson, H. L. (2018).
با یادگیری خودراهبر فراگیران با کمک یا بدون کمک دیگران برای تشخیص نیازهای یادگیری، تدوین اهداف، شناسایی منابع انسانی و غیر انسانی، انتخاب و اجرای راهبردهای یادگیری و ارزیابی پیامدهای یادگیری ابتکار عمل دارند. یادگیرندگان خودراهبر، افرادی خودانگیخته، ساعی، مستقل، خود منضبط، خودباور و هدف محور هستند	یادگیری خودراهبر راهنمایی برای معلمان و فراگیران	Knowles, M. (1975).
یادگیری خودراهبر را قبول مسئولیت نسبت به خود و دیگران، تنظیم اهداف و ارزیابی یادگیری خود تعریف می کند.	آموزش فراگیران در خودراهبر شدن فراگیران	Grow, G.O. (1991).
یادگیرندگان برای یادگیری خودراهبر، در طراحی نیازها، تدوین هدف‌ها، شناسایی و کنترل منابع، اجرای فعالیت‌های مناسب در تمامی زمینه‌ها و ارزیابی نتایج یادگیری‌شان، خلاقیت و ابتکار عمل دارند.	بکارگیری رویکرد یادگیرنده محور در یادگیری	Spencer, J. A. & Jordan, K. R., (1999)
آمادگی فراگیر برای یادگیری خودراهبر عبارت از میزان برخورداری از نگرش‌ها، توانایی‌های فردی و ویژگی‌های شخصیتی	بررسی آموزش در آمادگی یادگیری خودراهبر	Fisher, M. J., & King, J. (2010).
یادگیری خودراهبر به علت سر و کار داشتن با مفاهیم نوظهور و تغییر و تحولات دائمی دانش جنبه‌ای مهم در رویارویی با مسائل و حل آن‌ها	استراتژی آموزش پایدار	Poorshafee H. (2007)

دارد. به همین دلیل امری ضروری برای یادگیری با انگیزه بیش تر و عمیق تری می باشد		
یادگیرندگان خودراهربر مسئولیت پذیری بیش تری برای یادگیری و توسعه خود بر عهده می گیرند	سازمان خود یادگیرنده و عملکرد افراد	Ellinger, A. D., Yang, B., Howton, Sh.W. (2005).
تمایل به یادگیری خودراهربر در فراگیران، ناشی از توسعه سریع علوم می باشد. فراهم آوردن فرصت های یادگیری، استقلال عمل، پذیرش آگاهانه مسئولیت ها، ایجاد علاقه به یادگیری، خلاقیت، توانایی استفاده از مهارت حل مسأله از عوامل مؤثر در این امر شمرده می شود	تأثیر یادگیری مبتنی بر حل مسأله و یادگیری خودراهربر فراگیران	Tsoulas, K. D. (2003). Does
آمادگی فراگیران برای خودراهربری در یادگیری عبارت از میزان برخورداری فرد از نگرش ها، توانمندی ها و خصایص شخصیتی مورد نیاز برای یادگیری خود راهبر است	تأثیر انجام پروژه یادگیری خودراهربر بر ایجاد آمادگی یادگیری خودراهربر در فراگیران	Wiley, K. (1983).
یادگیری خودراهربر از طریق درگیری فعال فراگیران در فرایند یادگیری به فراگیران کمک کند تا توانایی خود را در کاربرد منابع و راهبردها به طور اثربخشی بهبود بخشند البته محیط یادگیری روی طرز تلقی فراگیران، نظارت و ارزیابی یادگیری شان تأثیرگذار است	مدلی برای درک یادگیری خودراهربر در محیط های آنلاین	Song . L&R. Hill. J (2007).
خودراهربری در یادگیری به دلیل تأکید بر جریانات شناختی که فراگیر از آن آگاه است (همانند خود مختاری و استقلال) باعث تسهیل یادگیری، برنامه ریزی، خودپرسی، بازبینی و به طور کلی یادگیری فراشناختی می شود	فعالیت های مشارکتی بر یادگیری خودراهربر	Morrow, L.M. & et al. (1993).
فراگیران خودراهربر قادر خواهند بود پس از خروج از نظام آموزشی رسمی دانش و صلاحیت های حرفه ای خویش را به روز نگاه دارند یعنی به یادگیری مادام العمر دست	توسعه و کاربرد ارزشیابی در رهبری	Cleary, M., Freeman, A., & Sharrock, L. (2005)

می‌یابند		
یادگیری خودراهبرعامل مؤثری در دستیابی به استقلال، مسئولیت پذیری، تحمل خطر کردن، تأمل، ابتکار عمل و خلاقیت است.	آنچه معلمان برای فراگیران در طول یادگیری انجام می‌دهند	Reeve, J., & Jang, H. (2006).
فراگیران در محیط یادگیری از تجارب سایر یادگیرندگان برای ساخت زندگی خود کمک می‌گیرند	از تئوری تا عمل	Null, W. (2011).
فراگیران با استفاده از ارزشیابی از عملکرد حرفه‌ای خود به دانشی در جهت رشد و بهبود عملکرد نظام آموزشی خود دست می‌یابند	همراهی معلمان و دانش آموزان	Buenaflor, J. (2009).
فراگیران از مشارکت (بحث و گفت‌وگو) با سایر فراگیران آن‌ها و برای چگونگی انجام فعالیت‌ها استفاده می‌کنند	تعبیر معلمان از یادگیری وارونه	Snowden, K. E. (2012).
برای تعیین عملکرد فعالیت‌های مبتنی بر زندگی واقعی از خودارزشیابی بهره می‌گیرند	بررسی مدل فرآیندی آندراگوژی در آموزش ضمن خدمت	رضایی اصل، کرمی، کارشکی (۱۳۹۲)
فراگیرانی که توانایی همکاری با همتایان را دارند به آنان به عنوان منابع یادگیری هستند	بررسی آمادگی یادگیری خودراهبر دانشجویان	نگاهبان، انصاری، توکلی، شهابی‌نژاد، حیدری (۱۳۹۲)
آموختن مهارت‌های لازم برای یادگیری خودراهبر همچون مهارت‌های ارتباطی و مطالعاتی جدای از محتوای برنامه درسی نیست باید با محتوای دانش علمی تلفیق شود	منابع و خدمات علمی - پژوهشی مورد نیاز دانشگاه برای تحقق یادگیری مادام العمر.	نصر کریمی، اصفهانی، بقراطیان (۱۳۸۵)
نظرات فراگیران خودراهبر مرجع مهمی در شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه‌ها و اهداف آموزشی می‌باشد	بررسی رابطه گرایش به تفکر انتقادی و یادگیری خود راهبر	قنبری هاشم آبادی، گراوند، محمدزاده قصر، حسینی (۱۳۹۱)
خودراهبری در یادگیری، فراگیر را به سطحی از توانمندی‌های فردی می‌رساند که بدون قرار گرفتن در نظام آموزشی ویژه می‌تواند استعدادها و نیازهای آموزشی خود را شناسایی کرده و جهت رفع آن بکوشد و در نهایت قادر است خود	مروری بر توسعه یادگیری خودراهبر	یوسفی، گردان شکن (۱۳۸۹)

را مورد ارزشیابی قرار دهد		
برای ارتقای کیفیت آموزش از طریق بکارگیری برنامه درسی مبتنی بر حل مسأله و فراگیر محور و ایفای نقش استاد به عنوان تسهیل‌گر برای تبدیل یادگیرندگان به فراگیران خودراهبر و مادام‌العمر، می‌توان گام برداشت	بررسی آمادگی یادگیری خودراهبر، رویکردی برای ارزیابی اثربخشی آموزش عالی	نعمی، بیگدلی، سلطانی عربشاهی (۱۳۹۱)
خودراهبر بودن فراگیران، نوید بخش ارتقای انگیزش فراگیران به عنوان یادگیرندگانی مستقل و تداوم فعالیت‌های یادگیری آنان خواهد بود	ارتباط یادگیری خود راهبر با انگیزش تحصیلی	یوسفی، گردان شکن (۱۳۹۳)
دانش آموزان خودراهبر پس از تحصیل، مهارت‌هایی همچون تفکر انتقادی، خلاقیت، مهارت ارتباطی، مهارت کار گروهی و انگیزه و رغبت به یادگیری و روحیه خود اتکایی برای ورود به جامعه را به دست می‌آورند بدین ترتیب یادگیرندگانی مادام‌العمر می‌شوند	اثربخشی آموزشی تلفیقی تفکر انتقادی و تفکر خلاق بر یادگیری خودراهبر	حسنی، صلیبی، نیوشا (۱۳۹۳)
مهم‌ترین روش تضمین‌کننده پایداری و رشد یادگیری مجهز ساختن فراگیران به مهارت‌های خودراهبری است زیرا به فراگیر کمک می‌کند که یادگیرنده‌ای مادام‌العمر شود	بررسی رابطه بین حمایت مدیریت با رشد حرفه‌ای خودراهبری دبیران.	مهری، پرداختچی، شمس مورکانی، محبوب عشرت آبادی (۱۳۹۳)
یادگیری مادام‌العمر مستلزم داشتن پنج مهارت تحت عناوین حل مسأله، داشتن سواد اطلاعاتی، تفکر انتقادی، داشتن مهارت ارتباطی و توانایی در یادگیری خودراهبر می‌باشد	جستاری بر شایستگی‌های مورد نیاز یادگیری مادام‌العمر در دانشجویان پزشکی عمومی.	محمدی مهر، ملکی، عباس پور، خوشدل (۱۳۹۰)
فرد خودراهبر تمایل زیادی به یادگیری یا تغییر دارد و اعتماد به نفس بالایی داشته و قادر به کنترل زمان و منابع یادگیری دارد	آمادگی خودراهبری در یادگیری و سبک‌های یادگیری در دانشجویان	صفوی، شوشتری زاده، محمودی یارمحمدیان (۱۳۸۹)
افراد خودراهبر، افرادی خودانگیزه، ساعی، مستقل، خود منضبط، خودباور و هدف محور، با روحیه جست‌وجوگری، میل قوی به یادگیری	ارتباط سبک تصمیم‌گیری و یادگیری خودراهبر در دانشجویان	آهنچیان، عصار رودی (۱۳۹۴)

و از مهارت‌های حل مسأله استفاده می‌کنند		
یادگیری خودراهبر بستر خوبی برای توسعه مهارت‌های فراشناختی از طریق توسعه آگاهی، اصلاح و بازآفرینی فرایند شناختی و ترویج خودراهبری در یادگیری با توجه به ویژگی‌های خودگردانی، به منظور استقلال طلبی و خودمسئولیت پذیری فراگیران می‌باشد	نقش یادگیری خودراهبر بر سرمایه‌های انسانی سازمان‌های دولتی	پورکریمی، مزاری، خباره (۱۳۹۵)
آموزش تفکر انتقادی، حل مسأله و فراشناخت باعث افزایش رغبت در یادگیری جهت خودراهبر شدن فراگیران می‌شود	تأثیر آموزش تفکر انتقادی، حل مسأله و فراشناخت بر یادگیری خودراهبر در دانشجویان	نادی و همکاران (۱۳۹۰)
خودراهبری موجب تقویت روحیه خوداتکایی فراگیران در جهت یادگیری فعال می‌باشد	عوامل مؤثر بر میزان آمادگی یادگیری خودراهبر	کاظمی، امید نجف‌آبادی (۱۳۹۱)
یادگیری خودراهبری باعث بهبود خود مدیریت، به روز رسانی شایستگی‌ها در جهت دستیابی به عملکردی اثربخش می‌شود چراکه امروزه بازار کار به دنبال کارکنانی استقلال طلب و خودمسئولیت پذیر که به دنبال توسعه هستند می‌باشد	نقش یادگیری خودراهبر بر سرمایه‌های انسانی مراکز آموزش عالی	مزاری، فتح تبارجایی، قنبرنیا، بادبان (۱۳۹۴)

از مجموع اطلاعات گردآوری و کدگذاری شده، مقوله‌های نزدیک به هم در یک مقوله هسته‌ای یا اصلی جای می‌گیرند (جدول شماره ۲). در پاسخ به سؤال اول تحقیق با توجه به مستندات می‌توان مقوله هسته‌ای یعنی مؤلفه یاددهی و یادگیری خودراهبر را شامل (مقولات) شاخص‌های نقش معلم، نقش دانش آموز، محیط یادگیری، محوریت یادگیری در نظر گرفت که هر یک از آن‌ها مبنایی برای یاددهی و یادگیری در خودراهبر نمودن فراگیران در یادگیری می‌باشد.

جدول ۲: کدگذاری محوری و فراترکیب مبانی نظری جهت استخراج مقولات مربوط به مؤلفه‌های یاددهی یادگیری در خودراهربر نمودن فراگیران

مقاله هسته‌ای	منابع	مقولات	مفاهیم
مؤلفه‌های یاددهی- یادگیری در یادگیری خودراهربر	Wagner, S. (2011) Kehrwald, J. (2005) Suknaisith, A. (2014). Bolhuis, & Voeten. (2004) Strods, G. (2014) Tsoulas. (2003).	نقش معلم	معلم با تجربه در یادگیری خودراهربر، تسهیل کننده، بهبود عملکرد دانش آموز، ایجاد انگیزش در یادگیرندگان، تطابق برنامه‌های آموزشی با نیازهای دانش آموزان، انجام ندادن وظایف مشابه در یک زمان، فراهم آوردن فرصت‌هایی برای تعامل دانش آموزان با هم، توجه به محیط یادگیری
	Eunsook, A. (2002). Garrison (1997). Strods, G. (2014)	نقش دانش آموز	تلاش رسیدن به راه حل مسائل و تجزیه و تحلیل، برنامه‌ریزی، اجراء، ارزیابی فعالیت‌های یادگیری به شکل مستقل، بهره گیری از تخیل در جهت، مسئول بودن در برابر خود و دیگران
	Fahnoe&Mishra (2013) Null, W. (2011).	محیط یادگیری	فراهم آوردن فرصت‌هایی برای تعامل بیش‌تر یادگیرندگان با سایر افراد، مناسب برای کسب تجارب، دستیابی به منابع وسیع، موقعیت چالش برانگیز، محیط انعطاف پذیر
	Bolhuis & Voeten, (2004) Bolhuis, S. (2003). Joseph, N. (2010) نعمی، بیگدلی، سلطانی عربشاهی (۱۳۹۱)	محوریت یادگیری	توجه بر چگونه آموختن به جای چه آموختن، تأکید به فرایند محوری در یادگیری، برای کسب تجربه متناسب با نیازهای دانش آموزان در بافت اجتماعی و فرهنگی، توجه به جنبه‌های عاطفی یادگیری فراگیران، فضای گفت‌وگو و تعامل

از فراترکیبی که از مبانی نظری و پژوهشی حاصل شده است در پاسخ به سؤال دوم (جدول شماره ۳) می‌توان نتیجه گرفت مقوله هسته‌ای یعنی روش‌های یاددهی و یادگیری خودراهبر شامل شاخص‌های بهره‌گیری از راهبردهای شناختی و فراشناختی، یادگیری وارونه، یادگیری مبتنی بر حل مسأله و یادگیری مشارکتی در نظر گرفت که هر یک از آن‌ها مبنایی برای یاددهی و یادگیری در خود راهبر نمودن فراگیران در یادگیری می‌باشد.

جدول ۳: کدگذاری محوری و فراترکیب مبانی نظری جهت استخراج مقولات مربوط به روش‌های یاددهی یادگیری در خودراهبر نمودن فراگیران

مفهوم هسته‌ای	منابع	مقولات	مفاهیم
روش‌های یاددهی- یادگیری در یادگیری خودراهبر	Choi & Song, Y. (2014). Morrow & et al. (1993). پورکریمی، مزاری، خباره (۱۳۹۵)	بهره‌گیری از راهبردهای شناختی و فراشناختی	پاسخ به فرآیندهای ذهنی یادگیرندگان، خودمختاری و استقلال، خودپرسی، بازبینی مسأله، تقویت یادگیری خودراهبر خصوصاً مؤلفه خودمدیریتی خود انگیزشی
	Hartman & et al. (2018). Song . L&.R. Hill. J (2007).	یادگیری وارونه	پیاده سازی یک پروژه ماژول یادگیری آنلاین، بهره‌گیری از منابع و راهبردها در خارج، تعامل و گفت‌وگو در محیط داخل، آشنایی با مفاهیم کلیدی و بهبود دانش تخصصی، یادگیری مادام العمر
	Loyens& Rikers, R. M. (2008). Shokar & Bulik, R. J. (2002). Guzman & Swanson (2018). محمدی مهر، ملکی، عباس پور، خوشدل (۱۳۹۰)	یادگیری مبتنی بر حل مسأله	استراتژی دانش آموز محوری، طرح یک مسأله، تفکر منطقی و خلاق، یادگیری در گروه‌های کوچک، کنجکاوی، خود نظارتی، توجه به چگونگی انجام فعالیت‌ها

	<p>Snowden, K. E. (2012). نگاهبان، انصاری، توکلی، شهابی نژاد، حیدری (۱۳۹۲)</p>	<p>یادگیری مشارکتی</p>	<p>مشارکت و همکاری، کسب دانش و مهارت از طریق تعامل با دیگران، تقسیم کار، یادگیری در گروه کوچک، مهارت‌های بین فردی، ایجاد انگیزش، یادگیری عمیق‌تر، خلاقیت و نوآوری</p>
--	--	----------------------------	---

در جدول شماره ۴ برای پاسخ به سومین سؤال پژوهش، ویژگی‌های بهبود یافته فراگیران در جریان یادگیری خودراهبری مد نظر قرار گرفته است. ویژگی فردی، ویژگی اجتماعی و ویژگی اقتصادی از فراترکیب مبانی نظری و پژوهشی استخراج شده است. جدول ۴: کدگذاری محوری و فراترکیب مبانی نظری جهت استخراج مقولات مربوط به ویژگی‌های بهبود یافته فراگیران در یادگیری خودراهبر

مقوله هسته‌ای	منابع	مقولات	مفاهیم
ویژگی‌های بهبود یافته فراگیران در یادگیری خودراهبر	<p>Saha (2006). Candy (1991). Garrison, (1997). Gibbons. (2003). Strods. (2014) Davies & Ball (2013). Knowles, (1975) Park & Lee (2018). آهنچیان، عصار رودی (۱۳۹۴)</p>	<p>ویژگی فردی</p>	<p>خودپنداره مثبت، احساس رضایتمندی، افزایش مسئولیت پذیری نسبت به خود و دیگران، رشد عزت نفس، یادگیرنده‌ای مادام العمر، مهارت خودمدیریتی، مهارت خودکنترلی، خودانگیخته، ساعی، مستقل، خود منضبط، خودباوری، خلاقیت و ابتکار عمل، توانایی رویارویی با مسائل و حل آن، خود ارزشیابی</p>
	<p>Slater & Cusick. (2017) Guzman & Swanson (2018) Grow (1991) Hsu & Shiue. (2005) یوسفی، گردان شکن (۱۳۸۹)</p>	<p>ویژگی اجتماعی</p>	<p>افزایش مسئولیت‌پذیری نسبت به دیگران، سازگاری اجتماعی، بهبود مهارت ارتباطی، مشارکت در امور اجتماعی</p>
	<p>Spencer & Jordan (1991)</p>	<p>ویژگی</p>	<p>مدیریت مالی، کنترل منابع، کسب</p>

	Cleary&Sharrock (2005) مزاری، فتح تبار فیروزجایی، قنبرنیا، بادبان(۱۳۹۴)	اقتصادی	مهارت‌های ذهنی و عملی برای حضور در بازار کار، کارآفرینی
--	---	---------	--

الگوی مفهومی و چارچوب نظری در زمینه یادگیری خودراهبر می‌تواند به بهبود مطالعات این حوزه کمک نماید. بنابراین پس از فراترکیب چارچوب‌های نظری و پژوهش‌های قبلی انجام شده در حوزه یادگیری خودراهبر، می‌توان به الگوی مفهومی جدیدی دست یافت که دربرگیرنده سه سطح مؤلفه‌های یاددهی- یادگیری در یادگیری خودراهبر، روش‌های یاددهی- یادگیری در یادگیری خودراهبر و ویژگی‌های بهبودیافته فراگیران در یادگیری خودراهبر می‌باشد. این الگوی مفهومی در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱: مؤلفه‌ها و روش‌های یاددهی و یادگیری در یادگیری خودراهبر

نتیجه بحث

هدف پژوهش حاضر، ارائه فراترکیب از مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤلفه‌ها و روش‌های یاددهی و یادگیری در یادگیری خودراهبر به منظور بهبود ویژگی‌های فراگیران بوده است. بر این اساس و با روش سنتز پژوهی، به تحلیل محتوای ۵۷ اثر پژوهشی (۴۱ اثر خارجی و ۱۶ اثر داخلی) پرداخته شد. خروجی حاصل از فرا ترکیب یافته‌های مقاله در قالب یک الگوی مفهومی ادغام و ارائه گردید. این تحقیق با بهره‌گیری از یک مطالعه نظام‌مند به منظور توسعه یادگیری خود راهبر در فراگیران برای بهبود ویژگی‌های آنان انجام گرفته است که در این بخش به بررسی ابعاد و مؤلفه‌های مدل در مقایسه با تحقیقات پیشین پرداخته می‌شود. در تحقیق حاضر ۷۳ مفهوم در ۱۱ مقوله قرار گرفته و در مرحله بعد این مقولات تبدیل به سه مقوله هسته‌ای شدند که در واقع شاخص‌های اصلی الگو می‌باشند و این مقولات در چارچوب مفهومی مورد ترکیب قرار گرفتند.

در پاسخ به سؤال اول: با توجه اطلاعات درج شده در جدول شماره ۲ مقوله هسته‌ای اختصاص به مؤلفه‌های یادگیری-یاددهی در یادگیری خودراهبر دارد. بر اساس یافته‌ها، چهار مقوله اساسی در این زمینه نقش اساسی ایفا می‌کنند که نقش معلم، نقش دانش آموز، محیط یادگیری و محوریت یادگیری هستند. از جمله مفاهیم اصلی در تبیین نقش معلم با تجربه در یادگیری خودراهبر به نقش تسهیل کننده، ایجاد انگیزش برای یادگیری در یادگیرندگان، تطابق برنامه‌های آموزشی با نیازهای دانش آموزان، انجام ندادن وظایف مشابه در یک زمان، فراهم آوردن فرصت‌هایی برای تعامل دانش آموزان با هم و محیط اطراف می‌باشد و در نهایت در باب اهمیت نقش معلم می‌توان به آیه ۱۶۴ سوره انعام اشاره نمود که خداوند خود را مربی و پروردگار همه چیز یاد می‌کند که اشاره به همگی و خصوصاً آیه شریفه جزء مفاهیمی هستند که در مؤلفه‌های یاددهی و یادگیری برای توسعه یادگیری خودراهبر فراگیران نقش دارند. در یادگیری خودراهبر، نقش مربی به عنوان رهبر به طور ویژه برجسته شده است و می‌تواند با ایجاد شرایط مناسب و حمایت از مهارت‌های مطالعه، پژوهش، پرسیدن زمینه را برای پذیرش و تصحیح اشتباهات فرایند یادگیری، بررسی روش‌های تفکر و توانایی بازبینی و مرور کار خود خصوصیات خودراهبری دانش آموزان را تقویت نمایند.

در پاسخ به سؤال دوم با استناد به اطلاعات درج شده در جدول شماره ۳ می‌توان گفت که روش‌های یاددهی و یادگیری برای خود راهبر نمودن فراگیران در یادگیری از چهار مقوله تشکیل شده و مقوله‌ها هر کدام به نوبه خود از تعدادی زیر مقوله تشکیل شده‌است. در مقوله هسته‌ای دوم روش‌های یاددهی و یادگیری در یادگیری خودراهبر استخراج گردید که بر اساس آن بهره‌گیری از راهبردهای شناختی و فراشناختی، یادگیری وارونه، یادگیری مبتنی بر حل مسأله، و یادگیری مشارکتی چهار مقوله اساسی را تشکیل داده‌اند.

در پاسخ به سؤال سوم با استناد به ۸ آیه از سوره شمس، آیه ۱۰۵ سوره مائده، آیه ۲۵۶ از سوره بقره، آیه ۳۴ سوره اسراء و آیه ۷۲ سوره احزاب به آگاهی از وضعیت خود، قدرت انتخاب، مسئولیت پذیری و مراقبت از خود اشاره شده است. همچنین با توجه به اطلاعات درج شده در جدول شماره ۴ می‌توان ادعان داشت که ویژگی‌های بهبودیافته فراگیران در یادگیری خودراهبر از چهار مقوله تشکیل شده و مقوله‌ها هر کدام به نوبه خود از تعدادی زیر مقوله تشکیل شده است.

کتابنامه

قرآن کریم.

مقالات

تمنایی فر، محمدرضا و زینب یزدانی کاشانی. ۱۳۸۷ش، «ارتقای تفکر خلاق در بستر فناوری اطلاعات و ارتباطات، اولین کنفرانس ملی خلاقیت شناسی»، TRIZ و مهندسی و مدیریت نوآوری ایران.

حاجی زاده، مهین و محی الدین آورجه. ۱۳۹۳ش، «مسئولیت پذیری اجتماعی در قرآن کریم با تأکید بر دیدگاه علامه طباطبایی در المیزان»، دوفصلنامه قرآن در آینه پژوهش، سال اول، شماره ۱.

حسنی، فهیمه و ژاسنت صلیبی و بهشته نیوشا. ۱۳۹۳ش، «اثربخشی آموزشی تلفیقی تفکر انتقادی و تفکر خلاق بر یادگیری خودراهبر دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر قم»، فصلنامه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، دوره چهارم، شماره ۳.

حکمت افشار، میترا و اکرم ثناگو و لیلا جویباری. ۱۳۸۹ش، «بررسی تجربه خودراهبری در یادگیری: یک گزارش موردی آموزشی»، سمینار سراسری توسعه آموزش علوم پزشکی سنج. سعید نیا، حمیدرضا. ۱۳۷۷ش، «فرآیند و اهمیت یادگیری از نظر اسلام و کاربرد آن در یادگیری سازمانی»، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره ۹.

شریفی قورتانی، مجید و محمد علی نادری. ۱۳۹۵ش، «مدل یابی معادلات ساختاری رابطه بین یادگیری خودراهبر، سبک های یادگیری و راهبردهای یادگیری با پیشرفت تحصیلی درس زبان انگلیسی دانش آموزان پیش دانشگاهی مدارس دولتی شهر اصفهان»، پژوهش در برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، ۲(۲۲)، صص ۴۸-۶۰.

گوهری، مریم و حمیدرضا بصیری و سیدمحمد اکرمی. ۱۳۹۵ش، «تشخیص هویت انسان از منظر قرآن کریم، روایات معصومین (ع) و دانش ژنتیک»، فصلنامه فقه پزشکی، سال هشتم، شماره ۶. میری، سید محسن. ۱۳۹۳ش، «منابع فرهنگ متعالی از منظر قرآن کریم»، سراج منیر، سال ۴، شماره ۱۲.

نادی، محمد علی و مریم گردان شکن و محسن گلپور. ۱۳۹۰ش، «تأثیر آموزش تفکر انتقادی، حل مسأله و فراشناخت بر یادگیری خودراهبر در دانشجویان»، پژوهش در برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، ۲(۱)، صص ۵۳-۶۱.

نعیمی، لیلا و شعله بیگدلی و سید کامران سلطانی عربشاهی. ۱۳۹۱ش، «بررسی آمادگی یادگیری خودراهبر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رویکردی برای ارزیابی اثربخشی آموزش عالی»، فصلنامه راهبردهای آموزشی، دوره ۵، شماره ۳.

نوروزی، رضا علی و هاجر کوهی اصفهانی. ۱۳۹۲ش، «بررسی و تبیین مفهوم انسان متعالی از منظر قرآن کریم»، پژوهشنامه معارف قرآنی، سال ۴، شماره ۱۴.

ویسکرمی، حسنعلی و هوشنگ گراوند و حمید نصریان حاجی‌آبادی و سید احسان افشاری‌زاده و رسول منتظری و اعظم محمدزاده قمصر. ۱۳۹۱ش، «مطالعه تطبیقی کارکردهای سبک تفکر با یادگیری خودراهبر در دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی مشهد»، مجله پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۴ (۲).

منابع انگلیسی

- Bolhuis, S. (2003). Towards process-oriented teaching for self-directed lifelong learning: A multidimensional perspective. *Learning and Instruction*, 13(3), 327-47
- Bolhuis, S., & Voeten, M. J. M. (2004). Teacher's conceptions of student learning and own learning. *Teachers and Teaching: theory and practice*, Vol10, No1, pp77-98
- Dochy, F.; Segers, M.; Bossche, P.V.D., & Struyven, K.(2005). Students' Perceptions of a Problem-Based Learning Environment. *Learning Environments Research*, 8: 41-66.
- Galloway, L., Anderson, M., Brown, W., & Wilson, L. (2005). Enterprise skills for the economy. *Education & Training*, 47 (1), 7- 17.**
- Guglielmino, L. M. & Guglielmino, P. J., (2005), The self Directed Learning Readiness scale, Retrieved 5 April 2008, from. <http://www.guglielmino734.com/prod.01.htm>.
- Hamdan, N., McKnight, P., McKnight, K., & Arfstrom, K. (2013). A review of flipped learning. Retrieved February 16, 2015.
- Helterbran, V. R. (1999). Lifelong learning: A qualitative study of adult self-direction, motivation to learn, and self-efficacy in a learning society (Doctoral dissertation, Duquesne University).
- Hsu, Y. C., & Shiue, Y. M. (2005). The effect of self-directed learning readiness on achievement comparing face-to-face and two-way distance learning instruction. *International Journal of Instructional Media*, 32(2), 143.
- Lai, C. (2015). Modeling teachers' influence on learners' self-directed use of technology for language learning outside the classroom. *Computers & Education*, 82, 74-83
- Long HB.(2000). Understanding self-direction in learning. In: H.B Long&Associates, practice &theory in self-directed learning. Edited by: Schaumburg, IL.Motorola University Press.
- Long. B. Huey B., (2009), Skills for self-directed learning [Electronic version], 1-5 retrieved Jun 23rd 2009, from <http://facultystaff.ou.edu/l/huey.b.long-1/articles/sd/self-directed.html>.
- Luczkiw, Eugene.(2008).Entrepreneurship Education in an Age of Chaos, omplexityand Disruptive Change. *OECD Education & skills.No.18.pp.65-93*
- Mentz, E., & Oosthuizen, I. (2017). Self-directed learning research: An imperative for transforming the educational landscape.

- Miflin, B. M., Campbell, C. B., & Price, D. A. (2000). A conceptual framework to guide the development of self-directed, lifelong learning in problem-based medical curricula. *MEDICAL EDUCATION-OXFORD-*, 34(4), 299-306.
- Osman, S. Z. M., Jamaludin, R., & Mokhtar, N. (2014). Flipped classroom and traditional classroom: lecturer and student perceptions between two learning cultures, a case study at Malaysian Polytechnic. *International Education Research*, 2(4), 16-25.
- Rutkowski, J., & Moscinska, K. (2013). Self-Directed Learning and Flipped Teaching.
- Sohrabi, B; Iraj, H. (2016). Implementing flipped classroom using digital media: A comparison of two demographically different groups perceptions. *Computers in Human Behavior*, 60, 514-524.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی